

ARABULUCULUK İLE AİLE İÇİ ŞİDDET VE UZLAŞMAYA TABİ SUÇLARIN İLİŞKİSİ*

Avukat Şamil DEMİR**

---

* Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK-ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir. Bu çalışma 26 Nisan 2014 tarihinde Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde düzenlenen "Arabuluculukla İlgili Güncel Sorunlar, Beklentiler ve Öneriler Çalışma Toplantısı'nda sunulan tebliğ esas alınarak hazırlanmıştır.

** Ankara Barosu, Arabulucu, samil@samildemir.av.tr.

ÖZ

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'na göre, aile içi şiddet iddiası içeren uyuşmazlıklar ile Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre uzlaşmaya tabi olmayan suçlarla ilgili uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi aile içi şiddet içeren uyuşmazlıklarda sadece zorunlu arabuluculuğu yasaklamıştır. Bu nedenle taraflar aile içi şiddet iddiası içerse de üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri aile uyuşmazlıklarında ihtiyari arabuluculuğa başvurabilmektedir. Bir uyuşmazlığın, Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca uzlaşma kapsamına girmeyen bir suçla ilgili olması halinde arabuluculuğa başvurulamaması sonucu doğuran düzenleme ise tamamen kaldırılmalıdır. Aile içi şiddet ve uzlaşmaya tabi olmayan suçlarla ilgili uyuşmazlıklar bakımından getirilen sınırlamanın kaldırılması, arabuluculuğun uygulama alanını büyük ölçüde artıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Arabuluculuk, uzlaşma, aile içi şiddet, fiziksel şiddet, psikolojik şiddet, ekonomik şiddet, cinsel şiddet.

RELATIONSHIP BETWEEN MEDIATION AND DOMESTIC VIOLENCE AND CRIMES SUBJECT TO RECONCILIATION

ABSTRACT

In legal disputes, according to the Law of Mediation, conflicts involving a claim of domestic violence and conflicts involving crimes that are not subject to reconciliation according to the Code of Criminal Procedure shall not be suitable for mediation. The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence has only prohibited compulsory mediation in conflicts involving domestic violence. Therefore, parties shall be able to apply for voluntary mediation in family disputes on which they can dispose, even though these disputes involve a claim of domestic violence. On the other hand, the regulation according to which parties might not apply for mediation when the conflict involves a crime that is not subject to reconciliation according to the Code of Criminal Procedure should be completely abrogated. Removing the restraint brought on the conflicts involving domestic violence and those that are not subject to reconciliation, would increase considerably the field of application of mediation.

Keywords: *Mediation, reconciliation, domestic violence, physical violence, psychological violence, economic violence, sexual violence.*

“Kanun, kanun koyucudan daha akıllıdır.”
Gustav Radbruch

GİRİŞ

Çalışmada 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu^[1] (HUAK) gereğince uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişliliğini belirlemede önemli sonuçlar doğuran aile içi şiddet iddiası içerme ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu^[2] (CMK) m. 253'e göre uzlaşma kapsamına girmeyen bir suçla ilgili olma unsurlarının uygulamaya olan etkileri üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda ilk olarak aile içi şiddetin uluslararası ve ulusal mevzuattaki düzenlenişi ve hangi fiillerin aile içi şiddet olarak değerlendirilebileceği üzerinde durulacaktır. İkinci olarak uzlaşmaya tabi suçlar ile bu suçların uzlaşma kapsamına girmeyen halleri üzerinde durulacaktır. Son olarak ise uzlaşma ve aile içi şiddet hükümlerinin birlikte uygulanması halinde ortaya çıkan sonuçlar bazı örneklerle değerlendirilecek, arabuluculuğa elverişli alanların daraltılmasının yerindeliği üzerinde durulacak ve son olarak kapsama ilişkin düzenleme önerileri getirilecektir.

A. AİLE İÇİ ŞİDDET

I. Aile İçi Şiddete İlişkin Mevzuat

1. İstanbul Sözleşmesi

Aile içi şiddet kavramının HUAK m. 1'deki ifadesiyle tanımlandığı, mevzuatımızdaki tek metin^[3] “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi”^[4] (İstanbul Sözleşmesi)'dir.

İstanbul Sözleşmesi Türkiye tarafından 11.05.2011 tarihinde imzalanmış, 24.11.2011 tarihinde 6251 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunmuş ve 244 sayılı Kanunun verdiği yetkiyle Bakanlar Kurulu tarafından 10.02.2012 tarihinde onaylanmış ve 08.03.2012 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

[1] RG. 22.06.2012, Sa. 28331.

[2] RG. 04.12.2004, Sa. 25673.

[3] Demir, Şamil: Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Mevzuatı (Gerekçeli–Atıfı–Notlu) Ankara 2014, s. 9; Demir, Şamil: Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi, 2. B., Ankara 2014, s. 39, dn. 115.

[4] RG. 08.03.2012, Sa. 28227.

İstanbul Sözleşmesi'nin imza ve yürürlüğe girme başlıklı 75'inci maddesinin 3'üncü fıkrasına göre İstanbul Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesi için en az sekizi Avrupa Konseyi üyesi on ülke tarafından onaylanması gerekir. İstanbul Sözleşmesi yeterli sayıda ülkenin onaylamasını takip eden üç aylık sürenin sonunu izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girer. İstanbul Sözleşmesi bugün itibarıyla Türkiye'nin de aralarında bulunduğu on ülke^[5] tarafından imzalandığından 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girecektir^[6].

İstanbul Sözleşmesi'nin tanımlar başlıklı 3'üncü maddesinin b bendine göre "*aile içi şiddet, aile içerisinde veya hanede veya mağdur faille aynı evi paylaşıp da paylaşmasa da eski veya şimdiki eşler veya partnerler arasında meydana gelen, her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemi anlamına gelir*".

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un^[7] (6284 sayılı Kanun) tanımlar başlıklı 2. maddesinin b bendinde "*aile içi şiddet*" ile aynı kapsamdaki bir tanım "*ev içi şiddet*" başlığı altında yapılmıştır. Buna göre ev içi şiddet, "*Şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet*" ifade eder.

6284 sayılı Kanun'daki tanımın, İstanbul Sözleşmesi'nde ifade bulan tanıma göre şiddetin tarafları bakımından birtakım farklılıklar arz ettiği görülmektedir. Bu durumun 6284 sayılı Kanun'un İstanbul Sözleşmesi'ne göre daha geniş ve farklı bir kapsam belirleme amacından kaynaklanmış olabileceği ya da çeviri sırasında yapılan tercihten kaynaklandığı ifade edilmektedir^[8]. Kanımca iki düzenlemenin unsurları arasındaki bazı farklılıklara rağmen İstanbul Sözleşmesi ile 6284 sayılı Kanun "*aile içi şiddet*" ve "*ev içi şiddet*" ifadeleriyle aynı kurumu düzenlemeyi amaçlamaktadır ve metinler arasındaki farklılık kanun koyucunun İstanbul Sözleşmesi'nde "*partner*" olarak ifade edilen aile birliği dışındaki birliktelikleri kanunen tanımamasından ve bu kapsamda olanların da aynı ev ve hanede yaşayanlar olarak ifade edilmek istenmesinden kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak her iki düzenlemedeki kavram farklılıklarına karşın şiddetin tarafı olabilecek kişilerin aynı olduğu görülmektedir. Fakat doktrinde 6284 sayılı Kanunun esas aldığı ev ve hane ifadelerinin İstanbul Sözleşmesi'ne göre daha geniş bir yoruma neden olabileceği ifade edilmektedir^[9].

[5] Bugüne kadar İstanbul Sözleşmesi'ni onaylayan on ülke: Türkiye, Arnavutluk, Avusturya, Bosna ve Hersek, İspanya, İtalya, Karadağ, Portekiz, Sırbistan ve Andora (22 Nisan 2014) (<http://www.hrw.org/node/124909>) (son erişim: 29.04.2014).

[6] Kadına Yönelik Şiddete Dair Avrupa Sözleşmesi Yürürlüğe Giriyor <http://www.hrw.org/node/124909> (son erişim: 29.04.2014).

[7] RG. 20.03.2012, Sa. 28239.

[8] Demirkır-Ünlü, Müge: Kadına Yönelik Şiddet ve Aile-İçi Şiddet, İstanbul 2012, s. 46.

[9] Demirkır-Ünlü, s. 46.

II. Aile İçi Şiddetin Kapsamı

1. Mağdurları Bakımından Aile İçi Şiddet

İstanbul Sözleşmesi'nin 3. maddesinin b. bendinde düzenlenen aile içi şiddet ve 6284 sayılı Kanun'un 2. maddesinin b bendinde düzenlenen ev içi şiddet birlikte değerlendirildiğinde, tarafları bakımından şu kişilerin aile içi şiddetin mağduru olabileceği anlaşılmaktadır:

- Aile içindeki her bireyin -dededen toruna- bir diğerine uygulayabileceği şiddet,
- Aile bireyi olmasalar bile aynı hanede yaşayanların -örneğin aralarında evlilik birliği olmaksızın birlikte yaşayan kişilerin veya öğrencilerin- birbirine uyguladığı şiddet,
- Aynı evi paylaşırsa da paylaşmasa da hâlihazırda evli eşlerin birbirlerine uygulayabileceği şiddet,
- Aynı evi paylaşırsa da paylaşmasa da eski eşlerin birbirlerine uygulayabileceği şiddet,
- Aynı evi paylaşırsa da paylaşmasa da kadın/erkek ve hemcins partnerlerin birbirlerine uygulayabilecekleri şiddet,

İstanbul Sözleşmesi kapsamında aile içi şiddet olarak değerlendirilebilecektir.

2. Ortaya Çıkış Şekilleri Bakımından Aile İçi Şiddet

İstanbul Sözleşmesi'nde ve 6284 sayılı Kanun'da aile içi şiddet olarak kabul edilen şiddet türleri fiziksel şiddet, cinsel şiddet, psikolojik şiddet ve ekonomik şiddet olarak sayılmıştır.

a) Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, kasten güç uygulamak suretiyle mağduru denetim altına alma amacına yönelik, iteklemek, şiddetli bir şekilde sarsmak, tokatlamak, yumruklamak, çimdiklemek, ısırarak, tekmelemek, yakmak, boğmaya teşebbüs etmek, kesici delici aletle yaralamak suretiyle ortaya çıkan şiddettir^[10]. Fiziksel

[10] Atila-Demir, Sevim / Fidan, Fatma / Nam, Dilek; "Sakarya'da Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Görünümü, Nedenleri ve Önlenmesine Yönelik Yaklaşımlar", Aile İçi Şiddet ve Polis, Editör: Serdar Kenan Gül, Ankara 2013, s. 43; Çetinkol-Çakmak, Kıvılcım: "Eşleri Tarafından Şiddet Gören Kadınlar ve Bu Kadınlara Yönelik Alınan Tedbir Kararları: Aydın Örneği", Aile İçi Şiddet ve Polis, Editör: Serdar Kenan Gül, Ankara 2013, s. 59; Defining Violence and Abuse <http://gov.nl.ca/VPI/types/index.html> (son erişim: 29.04.2014); Physical violence <http://www.prevention-violence.com/en/int-120.asp> (son erişim: 29.04.2014); Fiziksel

şiddet kapsamına giren eylemler çoğunlukla aynı zamanda suç oluşturan ve adliyeye intikal etme sıklıkları nedeniyle en çok dikkat çeken şiddet eylemlerdir.

b. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet, kişinin rızası hilafına cinsel amaçlı temas, cinsel içerikli tehdit, teşhircilik, sözlü cinsel taciz, tecavüz ve tecavüze teşebbüs etmek, cinsel içerikli ses ve görüntü çekmek ve yaymak, zorla fuhuş, zorla kürtaj, zorla hamile bırakmak suretiyle ortaya çıkan şiddettir^[11].

c) Psikolojik Şiddet

Psikolojik şiddet, mağduru psikolojik şiddet kullanarak kontrolde tutmak amacıyla cinsiyet, ırk, din, mezhep, kültür, ideoloji, vücut engeli gibi ayrıştırmacı unsurlar üzerinden aşağılamak, sınırlendirmek, hakaret etmek, korkutmak, küçümsemek, isim takmak, bağırarak, konuşmamak, önemsememek, tehdit etmek ve iletişim araçlarıyla rahatsız etmek suretiyle ortaya çıkan ve boşanma sebebi olarak ileri sürülmesi hali hariç aile dışına pek fazla yansıtılmayan şiddettir^[12].

d) Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet, mağdurun çalışmasına izin vermemek, istemediği işte zorla çalıştırmak, gelirine, mal varlıklarına el koymak, para vermemek, para harcama özgürlüğünü almak, çok az para verip yapılması mümkün olmayan işleri talep etmek, yiyecek/giyecek gibi ihtiyaçların alınmasına izin vermemek, parayı bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak kullanmak suretiyle ortaya çıkan şiddettir^[13].

şiddet nedir? <http://www.nukeda.com/2011/03/17/fiziksel-siddet-nedir/> (son erişim: 29.04.2014).

- [11] Atila-Demir / Fidan / Nam, s. 43; Sexual violence https://en.wikipedia.org/wiki/Sexual_violence (son erişim: 29.04.2014); Sexual violence http://www.who.int/reproductivehealth/topics/violence/sexual_violence/en/ (son erişim: 29.04.2014); Çetinkol-Çakmak, s. 60; Defining Violence and Abuse <http://gov.nl.ca/VPI/types/index.html> (son erişim: 29.04.2014).
- [12] Atila-Demir / Fidan / Nam, s. 43; Psychological violence <http://www.prevention-violence.com/en/int-110.asp> (son erişim: 29.04.2014); Çetinkol-Çakmak, s. 59-60; Defining Violence and Abuse <http://gov.nl.ca/VPI/types/index.html> (son erişim: 29.04.2014).
- [13] Atila-Demir / Fidan / Nam, s. 43; Can-Gürkan, Özlem / Coşar, Fatma: “*Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri*” Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 3, 2009, s. 124; Çetinkol-Çakmak, 60-61; Defining Violence and Abuse <http://gov.nl.ca/VPI/types/index.html> (son erişim: 29.04.2014).

3. Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'na Göre "Aile İçi Şiddet İddiası"

HUAK m. 1/II arabuluculuğa elverişli alanları düzenlemektedir. Buna göre, "yabancılık unsuru taşıyanlar da dahil olmak üzere, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde uygulanır. Şu kadar ki, aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir". Görüldüğü gibi kanun koyucu emredici nitelikte bir hükümle aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıkları arabuluculuğa elverişli olmaktan çıkarmıştır.

Kanun koyucunun aile içi şiddet iddiası içeren uyuşmazlıkları arabuluculuğa elverişli alanlar arasından çıkarma nedeni Adalet Komisyonu gerekçesinde şu şekilde ifade edilmiştir:

"... arabuluculuk sırasında yapılan müzakereler, tarafların herhangi bir korku veya baskı altında kalmaması ve tarafların eşitliği prensibine dayanır. Arabuluculuk, tarafların kendilerini güvende hissedecekleri bir ortamda gerçekleştirilmelidir. Yapılan araştırmalarsa aile içi şiddet olaylarının varlığı, taraflardan birinin diğerini tehdit etmesi veya benzeri nedenlerin varlığı halinde, tarafların kendilerini güvende hissedemeyeceklerini ve eşitlik prensibinin hayata geçemeyeceğini göstermektedir. Bu nedenle aile içi şiddet iddiası içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa uygun olmadığı sonucuna varılmıştır".

Gerekçede aile içi şiddet iddiası içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olmamasına, taraflardan birinin diğerini baskı altında tutma ihtimali ve eşitlik prensibinin hayata geçirilmesinde yaşanabilecek zorluklar sebep gösterilmiştir. Sadece aile uyuşmazlıklarında değil, diğer birçok uyuşmazlıkta taraflardan birinin diğeri üzerinde baskı kurması ve bunun sürecin eşit şartlar altında sürdürülmesine engel olması ihtimali bulunmaktadır. Arabulucu;

- süreç boyunca taraflar arasındaki eşitliği gözetmekle (Meslek Kuralları m. 1.3),
- sürecin suç işlemek amacıyla kullanılmasını engellemekle (Meslek Kuralları m. 8.7),
- tarafların süreci ve ihtilafı konuları kavrayıp kavrayamadığını, sürece katılmakta zorlanıp zorlanmadığını gözlemekle (Meslek Kuralları m. 8.8)

hatta bu hallerden bazılarının varlığı halinde gerekli önlemleri almak, gerektiğinde süreçten çekilmek ya da arabuluculuğu sonlandırmakla yükümlüdür. Dolayısıyla kanun koyucunun gerekçesi, arabulucunun görevini özenle, tarafsız ve meslek kurallarına uygun bir şekilde yerine getirmesi (HUAK m. 9) halinde

sorun olmaktan çıkacak bir konuda neden ayrıca düzenleme yapıldığını açıklamada yetersizdir.

Kanun koyucu açıkça işaret etmese de kanımca aile içi şiddet iddiası içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olmama nedeni, HUAK'nun "aile içi şiddet" kurumuna atıfta bulunmak suretiyle esas aldığı İstanbul Sözleşmesi'dir. İstanbul Sözleşmesi'nin "zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm usulleri veya hükümlerinin yasaklanması" başlıklı 48/I maddesine göre sözleşme tarafları "... Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddete ilişkin olarak arabuluculuk ve uzlaştırma da dahil olmak üzere, zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerini yasaklamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri" almakla yükümlüdür^[14]. Görüldüğü üzere esasında İstanbul Sözleşmesi ile yasaklanan aile içi şiddet iddiası içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olup olmaması değil, aile içi şiddet eylemlerinden doğan uyuşmazlıklarda tarafların çeşitli düzenlemelerle zorunlu arabuluculuk gibi iradi olmayan alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına sevk edilemeyeceğidir. HUAK'nun öngördüğü arabuluculuk ihtiyari arabuluculuk olduğuna ve taraflar hiçbir aşamada arabulucuya başvurmayaya zorlanmadıklarına göre (HUAK m. 3/I) kanun koyucunun, İstanbul Sözleşmesi'nde belirtilen sınırları aşan bir düzenleme benimsediği anlaşılmaktadır. İstanbul Sözleşmesi'nin zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm yollarını yasaklaması, şiddetin söz konusu olduğu hallerde dahi taraf iradesine verdiği önemi açıkça göstermektedir. Bu nedenle doğurduğu sonuçlar itibarıyla İstanbul Sözleşmesi ile HUAK m. 1/II'de getirilen düzenlemenin birbiriyle uyumlu olduğunu kabul etmek mümkün değildir^[15]. Zira HUAK m. 1/II zorunlu ya da ihtiyari arabuluculuk gibi bir ayırım yapmaksızın aile içi şiddet iddiası içeren uyuşmazlıkların tamamında arabulucuya başvurmayı yasaklamış, bununla da yetinmeyerek İstanbul Sözleşmesi'nde tanımlanan aile içi şiddet "eylemi" yerine aile içi şiddet "iddiası" nı arabuluculuğa başvuru engeli olarak kabul etmiştir. Dolayısıyla bugün için taraflardan birisinin aile içi şiddet unsurlarından herhangi biri gerçekleşmediği halde arabulucu önünde varlığını "iddia etmesi", sürecin sonlandırılması için yeterli görülmüştür. Kanımca Türkiye'nin tarafı olduğu İstanbul Sözleşmesi'ndeki taahhüdünü aşan ve arabuluculuğun uygulama alanını fazlasıyla sınırlayan aile içi şiddet iddiasına ilişkin hükmün kaldırılması ve tarafların aile içi şiddet içeren durumlarda da ihtiyari olarak arabuluculuğa başvurmalarının önünün

[14] Taşpolat-Tuğsavul, Melis: Türk Hukukunda Arabuluculuk, Ankara 2012, s. 113, dn. 29; Özmumcu, Seda: Uzak Doğu'da Arabuluculuk Anlayışı ile Türk Hukuk Sisteminde Arabuluculuk Kurumuna Genel Bir Bakış, 3. B., İstanbul 2013, s. 156.

[15] Aksi görüşler için bkz. Taşpolat-Tuğsavul, Melis: Türk Hukukunda Arabuluculuk, Ankara 2012, s. 113, dn. 29; Özmumcu, Seda: Uzak Doğu'da Arabuluculuk Anlayışı ile Türk Hukuk Sisteminde Arabuluculuk Kurumuna Genel Bir Bakış, 3. B., İstanbul 2013, s. 156.

açılması gerekir. Eğer gelecekte zorunlu arabuluculuk gündeme gelirse aile içi şiddet düzenlemesi İstanbul Sözleşmesi'nin yüklediği yükümlülüğe uyulması bakımından yeniden gündeme gelmelidir^[16].

4. Doktrin ve Uygulamadaki Kavram Kargaşası

Doktrin ve uygulamada aile içi şiddet ya da ev içi şiddet olarak tanımlanan fiiller ile kadına yönelik şiddetin sıklıkla karıştırıldığı, birbiri yerine ve hatta birlikte kullanıldığı görülmektedir. Özellikle aile içi şiddetten kadına yönelik şiddetin, şiddetten de büyük ölçüde fiziksel şiddetin anlaşıldığı gözlenmektedir^[17]. Boşanma davalarında ise aile içi şiddet, cana kast, pek kötü muamele, onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz yaşam sürme gibi boşanma sebepleriyle açıklanmaktadır^[18]. Tarafların boşanma davasında ileri sürdükleri hukuki sebeplere dayanak teşkil eden maddi vakıalardan birçoğu aile içi şiddet unsuru içerse de aile içi şiddetin varlığı ya da yokluğunun 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda^[19] (TMK) sayılan boşanma sebepleriyle değil her olayda ayrı ayrı maddi aile içi şiddet vakıaları üzerinden değerlendirilmesi gerekir. Zira aile içi şiddet, kadına yönelik şiddet ve şiddet kavramlarından her biri mevzuatta tek tek tanımlanmış ve unsurları belirlenmiştir^[20]. Tanımlanan şiddet çeşitleri, kapsadığı kişiler bakımından geniş kapsamlıdan dar kapsamlıya doğru bir sıralamaya tabi tutulduğunda; şiddet, aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet şeklinde bir sıralama ortaya çıkmaktadır.

[16] Farklı değerlendirmeler için bkz. Özbek, Mustafa Serdar: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, 3. B., Ankara 2013, s. 1022-1027.

[17] Bkz. Atila-Demir / Fidan / Nam, s. 41-56; Özbek, s. 1022 ve dn. 20.

[18] Tanrıver, Süha: Türk Aile Mahkemeleri, Ankara 2014, s. 87.

[19] RG. 08.12.2001, 24607.

[20] Buna göre 6284 sayılı Kanun'da şiddet, "*kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıya ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış*", kadına yönelik şiddet ise "*kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış*" olarak ifade bulunmuştur. Buna karşılık Sözleşme'de kadınlara yönelik şiddet, "*bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır ve ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir*" şeklinde tanımlanmıştır. Görüldüğü gibi şiddet, Sözleşme'de tek başına bir tanıma tabi tutulmamış, kadına yönelik şiddet ise Sözleşme'de unsurları itibarıyla, 6284 sayılı Kanun'da düzenlenenenden daha geniş bir kapsamda tanımlanmıştır.

III. Aile İçi Şiddetin Arabuluculuğa Elverişli Aile Uyuşmazlıkları Üzerindeki Etkisi

Tarafların boşanma davasında ileri sürdüğü ve mahkemenin de boşanma kararına esas aldığı maddi vakıalar, boşanma davasından sonra halli gereken aile uyuşmazlıklarının arabuluculuk kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği bakımından önem arz eder.

Boşanma davaları TMK'da düzenlenen boşanma sebeplerinden biri veya birkaçına dayalı olarak açılmaktadır. Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı ve evlilik birliğinin sarsılması gibi boşanma nedenlerine dayanak olan maddi vakıaların çoğunluğu ise yukarıda bahsi edilen aile içi şiddet unsurlarını barındırmaktadır. Dava sebebinin oluşturan maddi vakılardan biri ya da bir kaç aile içi şiddetin kapsamına giren eylemlerden oluşuyorsa artık bu dava sonunda verilen kararın kesinleşmesinden sonra ortaya çıkacak fer'i nitelikteki uyuşmazlıkların çözümü için arabulucuya başvurulması mümkün görünmemektedir. Zira fer'i uyuşmazlıklar da esasında boşanma davasında ileri sürülen maddi vakıalar ve bunlar nedeniyle çıkmış esas uyuşmazlığa dayanmaktadır. Diğer bir ifadeyle boşanma davası eşlerin birbirlerine uyguladıkları fiziksel, cinsel, ekonomik ve özellikle psikolojik şiddette dayanıyorsa, boşanma kararı kesinleştikten sonra boşanmanın fer'i neticeleri bakımından halli gereken uyuşmazlıklar arabuluculuk yoluyla çözüme kavuşturulamaz.

Gözlemlerimize göre tarafları boşanmaya götüren dava sebepleri arasında psikolojik şiddet kapsamına giren eylemler bulunması ihtimali yüksektir ve taraflar çoğunlukla psikolojik şiddet öğelerini içeren tartışmalar yaşamadan boşanma aşamasına gelmez. Dolayısıyla mahkemeler de boşanma kararlarında psikolojik şiddet kapsamında değerlendirilebilecek vakıaları esas almaktadırlar. Hal böyle olunca boşanma davalarının büyük çoğunluğunun fer'i neticelerinin arabuluculuğa elverişli olamayacağı sonucu ortaya çıkmaktadır. Boşanma davalarında tarafların dava dilekçelerinde ileri sürdükleri ve karara esas alınan maddi vakıalar arasında aile içi şiddet kapsamına giren unsurlardan herhangi birinin bulunmaması halinde boşanmanın fer'i neticeleri arabuluculuğa elverişli olabilir. Bu nedenle özü itibarıyla arabuluculuğa uygun olan fer'i nitelikteki uyuşmazlıkların aile içi şiddet iddiası içerse bile taraf iradesi esas alınarak -ihtiyari- arabuluculuğa uygun hale getirilmesi gerekir.

B. CEZA MUHALEMESİ KANUNU'NA GÖRE UZLAŞMAYA TABİ SUÇLAR

I. Uzlaşmaya Tabi Olan ve Olmayan Suçlar

HUAK m. 17/1,d'ye göre CMK m. 253'te sayılmak suretiyle uzlaşma kapsamında olduğu düzenlenen suçların hukuki sonuçları arabuluculuğa elverişlidir. Uzlaşma kapsamına girmeyen suçlar neticesinde doğmuş hukuki uyumsuzluklar ise arabuluculuğa elverişli değildir.

CMK m. 253'te soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçların uzlaşma kapsamında olduğu düzenlenmiştir. Ancak bütün şikâyete bağlı suçlar uzlaşma kapsamında değildir. CMK 253/3'e göre soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar uzlaşmaya tabi değildir. Dolayısıyla örneğin etkin pişmanlık kapsamındaki suçlardan Türk Ceza Kanunu^[21] (TCK) m. 151, 152'de düzenlenen mala zarar verme, güveni kötüye kullanma (TCK m. 155), hileli iflas (TCK m. 161), taksirli iflas (TCK m.162), karşılıksız yararlanma (TCK m. 163) uzlaşmaya ve bunlar neticesinde ortaya çıkan hukuki uyumsuzluklar arabuluculuğa elverişli değildir^[22]. Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlardan ise örneğin; reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK m. 104), cinsel taciz (TCK m. 105) suçları uzlaşmaya ve dolayısıyla arabuluculuğa elverişli değildir^[23]. Yine uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz (CMK m. 253/3).

Kasten yaralama uzlaşma kapsamında bir suçtur (CMK m. 253/I,b,1). Ancak kasten yaralama suçu; üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı, kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle, kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle, silahla işlenmesi halinde, uzlaşma kapsamından ve arabuluculuğa elverişli olmaktan çıkar (CMK m. 253/I,b,1; HUAK m. 17/1,d)^[24].

Tehdit uzlaşma kapsamında bir suçtur. Ancak tehdit suçunun; silahla, kişinin kendisini tanınmayacak bir hale koyması suretiyle, imzasız mektupla

[21] RG. 12.10.2004, Sa. 25611.

[22] Ceza Uyumsuzluklarında Uzlaşma El Kitabı, Ankara 2009, s. 37 vd.; Özbek, s. 936; Sezer, Ahmet: Öğreti ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma, Ankara 2010, s. 79; İpek, Ali İhsan / Parlak, Engin: Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, 2. B., Ankara 2011, s. 69 vd.; Demir-mevzuat, s. 121, dn. 2, 3.

[23] CMK El Kitabı, s. 38; Özbek, s. 937; Sezer, s. 78; İpek / Parlak, s. 66-67; Demir-mevzuat, s. 121, dn. 1.

[24] Demir-mevzuat, s. 123, dn. 4.

veya özel işaretlerle, birden fazla kişi tarafından birlikte, var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak işlenmesi halinde, tehdit suçu şikâyete tabi olmaktan, dolayısıyla uzlaşma kapsamından çıkar; sonuçta da arabuluculuğa elverişli olmaktan çıkar (TCK m. 106/II)^[25].

Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması uzlaşma kapsamında bir suçtur. Ancak bu suçun; TCK m. 239/4'e göre cebir veya tehdit kullanarak bir kimseyi bu madde kapsamına giren bilgi veya belgeleri açıklamaya mecbur kılmak suretiyle işlenmesi halinde suç uzlaşma kapsamından ve arabuluculuğa elverişli olmaktan çıkar^[26].

II. Birden Fazla Kişinin Mağduriyetine Yol Açan Uzlaşmaya Tabi Suçların Arabuluculuğa Elverişliliği

CMK m. 253/7'ye göre birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir. Dolayısıyla sırf bu hüküm nedeniyle esasında maddi hukuk bakımından açılması muhtemel bir hukuk davasında birlikte hareket etme zorunluluğu olmayan mağdurlar, uzlaşmanın gerçekleşebilmesi için teklifi birlikte kabul etmek ve süreci birlikte devam ettirmek zorundadırlar. Uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişliliğinin, uzlaşmaya elverişli olmasına bağlanması, mağdurların arabuluculuk bakımından şekli mecburi arabuluculuk arkadaşı^[27] olarak hareket etmelerini zorunlu kılmaktadır. Örneğin uzlaşmaya tabi taksirle yaralama suçu birden fazla kişinin mağduriyetine ve zarar görmesine neden olmuşsa yaralama fiili nedeniyle uzlaşmaya gidilebilmesi için suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekmekte, bu suçun hukuki sonuçlarının arabuluculuğa elverişli olabilmesi için mağdurların tamamının arabuluculuk teklifini kabul etmesi gerekmektedir.

Görüldüğü gibi arabuluculuğa elverişli uyuşmazlıkların belirlenmesinde sınırlayıcı etkisi olan uzlaşma kurumu, özü itibariyle arabuluculuğa çok uygun birçok uyuşmazlığın kapsam dışında kalmasına neden olmuştur. Kanun koyucunun böylesi bir sınırlamayı amaçlamadığı ve öngörmediği kanısındayız. Bu nedenle bir suçtan doğan hukuki uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişliliğine ilişkin HUAK m. 17/1,d ile getirilen sınırlamanın arabuluculuğun uygulama alanının genişletilmesi için kaldırılması gerekir.

[25] Demir-mevzuat, s. 127, dn. 5.

[26] CMK El Kitabı, s. 36; Demir-mevzuat, s. 162, dn. 10.

[27] Arabuluculuk arkadaşlığı ile ilgili bkz. Demir, Şamil: "Arabuluculuk Arkadaşlığı", Ankara Barosu Dergisi, 2013/2, s. 289-314.

C. AYNI ZAMANDA SUÇ TEŞKİL EDEN AİLE İÇİ ŞİDDET FİİLLERİ

Aile içi şiddet olarak kabul edilen fiillerin çoğu aynı zamanda TCK'da suç olarak düzenlenmiştir. Arabulucular, aşağıda sayılan suçların aile içi şiddete taraf olabilecek kişiler arasında işlenmesi halinde, - bu suçlar uzlaşma hükümlerine tabi olsalar bile - arabuluculuk yapmaktan kaçınmakla yükümlüdürler.

Aile içi şiddet fiillerinden aynı zamanda suç teşkil edenler;

- Kasten ve taksirle öldürme (TCK m. 82, 85),
- Kan gütmeye veya töre sebebiyle kasten öldürme (TCK m. 82),
- Kasten ve taksirle yaralama (TCK m. 86, 89),
- Eziyet (TCK m. 96),
- Çocuk düşürme (TCK m. 99),
- Cinsel taciz (TCK m. 105),
- Konut dokunulmazlığının ihlali (TCK m. 116),
- İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (TCK m. 117-119),
- Kişilerin huzur ve sükûnunu bozma (TCK m. 123),
- Fuhşa teşvik (TCK m. 227),
- Birden çok evlilik, hileli evlenme (TCK m. 230),
- Kötü muamele (TCK m. 232),
- Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerin ihlali (TCK m. 233),
- Çocuğun kaçırılması, alıkonulması (TCK m. 234),
olarak sayılabilir^[28].

[28] Çalı, Hasan Hüseyin: “*Kamu Politikası ve Analizi Çerçevesinde Aile İçi Şiddet*” Aile İçi Şiddet ve Polis, Editör: Serdar Kenan Gül, Ankara 2013, s. 104-105.

D. AİLE İÇİ ŞİDDET VE UZLAŞMA KAPSAMINA GİREN SUÇLARIN BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bir fiilin aile içi şiddet içerip içermemesi ve aynı zamanda CMK m. 253'e göre uzlaşmaya tabi bir suç olup olmaması, uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişliliğini belirlerken dikkate alınması gereken hususlardır. Aile içi şiddet ve uzlaşma hükümleri yönünden ayrı ayrı ele alındığında bile birçok kısıtlamaya yol açan düzenlemelerin bu kez birlikte uygulandığında ne gibi sonuçlara yol açabileceğini göstermek için şu örnekler verilebilir:

- Aynı aile çatısındaki torunun dedeyi kasten yaralaması, uzlaşma kapsamında bir suç olmasına rağmen fiil aynı zamanda aile içi şiddet kapsamında fiziksel şiddet olarak değerlendirileceğinden uyuşmazlık arabuluculuğa elverişli değildir.
- Aynı hanede evlilik birliği olmaksızın birlikte yaşayan çiftten birinin ya da birlikte yaşayan öğrencilerden birinin diğerine hakaret etmesi uzlaşma kapsamında bir suç olmasına rağmen fiil aynı zamanda aile içi şiddet kapsamında psikolojik şiddet olarak değerlendirileceğinden uyuşmazlık arabuluculuğa elverişli değildir.
- Eski eşlerden birinin diğerini tehdit etmesi uzlaşma kapsamında bir suç olmasına rağmen fiil aynı zamanda aile içi şiddet kapsamında psikolojik şiddet olarak değerlendirileceğinden uyuşmazlık arabuluculuğa elverişli değildir.
- Eski eşlerden birisinin velayetinde olmayan çocuğunu kaçırmayı ve alıkoymayı uzlaşmaya tabi suçlar arasında sayılmasına rağmen, içerebileceği fiziksel ve psikolojik şiddet nedeniyle arabuluculuğa elverişli olmayabilir.

E. ETKİNLİĞİ BAKIMINDAN ARABULUCULUK İLE AVUKATLIK KANUNU'NUN 35/A MADDESİNDE DÜZENLENEN UZLAŞMA SAĞLAMININ KARŞILAŞTIRILMASI

Aile içi şiddetin ve uzlaşma kapsamında değerlendirilebilecek suçların belirlenmesi için gereken çaba, arabulucuların önlerine gelen uyuşmazlıkları ne kadar iyi tahlil etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Yine tarafların mevzuat gereği esasında başvuramayacakları bir yolda zaman harcamak istemeyecekleri, avukatların da önlerindeki işe uygun olmayan bir yola başvurma riskine katlanmak istemeyecekleri ortadadır. Arabuluculuğun deyim yerindeyse dört

bir yandan sınırlanması bu gibi sınırlamalar içermeyen uyuşmazlık çözüm yollarının önünü açacaktır.

Örneğin CMK m. 253'e göre uzlaşma kapsamında olmadığı için arabuluculuğa elverişli olmayan taksirle veya kasten adam öldürme, tecavüz, gasp, hırsızlık gibi suçlar neticesinde doğmuş zararların, aile içi şiddet iddiasına dayansa da boşanmanın fer'i neticelerinin Av. K. m. 35/A'da düzenlenen uzlaşma sağlama yoluyla çözüme kavuşturulmasına hiçbir engel yoktur. Bu örnekten de açıkça anlaşılacağı üzere büyük beklentiler ile kanunlaşan arabuluculuk kurumunun Avukatlık Kanunu'nun bir maddesi kadar dahi etkinlik alanı bulunmamaktadır.

SONUÇ

Calışmada açıklandığı üzere arabuluculuğa elverişli alanlar; aile içi şiddet bakımından amacını aşan bir biçimde, uzlaşmaya tabi olmayan suçlar bakımından ise hiç gereği olmadığı halde sınırlandırılmıştır. Türkiye, tarafı olduğu İstanbul Sözleşmesi'yle aile içi şiddet içeren uyuşmazlıklarda sadece zorunlu arabuluculuğun yasaklanması yükümlülüğü altına girmiştir. HUAK uyarınca icra edilecek arabuluculuk tamamen iradi olduğuna göre iradi arabuluculuğa konu olabilecek aile uyuşmazlıklarının büyük bölümünü kapsam dışına çıkaran bir düzenleme yapılması doğru olmamıştır. Türkiye'nin taahhütlerini fazlasıyla aşan ve arabuluculuğun uygulama alanını çok fazla sınırlayan HUAK m. 1/II, son cümle hükmünün kaldırılması ve tarafların aile içi şiddet içeren durumlarda da ihtiyari olarak arabuluculuğa başvurmalarının önünün açılması gerekir. Eğer gelecekte arabuluculuğun bazı uyuşmazlıklarda zorunlu olması gündeme gelirse aile içi şiddet içeren uyuşmazlıklarda zorunlu arabuluculuğa gidilememesi yönünde özel bir düzenleme yapılabilir.

Bir uyuşmazlığın CMK m. 253 uyarınca uzlaşma kapsamına girmeyen bir suçla ilgili olması halinde arabuluculuğa başvurulamayacağına ilişkin düzenleme (HUAK m. 17/I,d) tamamen kaldırılmalıdır. Zira ne kanun gerekçesinde ne de doktrinde böylesi bir sınırlamayı haklı gösterebilecek bir sebep ileri sürülebilmektedir. Uzlaşmaya tabi suçların hukuki sonuçları bakımından getirilen sınırlamanın kaldırılması arabuluculuğun uygulamasını önemli ölçüde artıracığı gibi kapsamla ilgili olarak uygulamada ve doktrinde yapılan tartışmaları da sona erdirecektir.

KAYNAKÇA

- Atıla-Demir, Sevim / Fidan, Fatma / Nam, Dilek; "Sakarya'da Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Görünümü, Nedenleri ve Önlenmesine Yönelik Yaklaşımlar", Aile İçi Şiddet ve Polis, Editör: Serdar Kenan Gül, Ankara 2013, s. 41-56.
- Can-Gürkan, Özlem / Coşar, Fatma: "Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri" Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 3, 2009, s. 124-129.
- Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, Ankara 2009 (CMK El Kitabı).
- Çalı, Hasan Hüseyin: "Kamu Politikası ve Analizi Çerçevesinde Aile İçi Şiddet" Aile İçi Şiddet ve Polis, Editör: Serdar Kenan Gül, Ankara 2013, s. 103-132.
- Çetinkol-Çakmak, Kıvılcım: "Eşleri Tarafından Şiddet Gören Kadınlar ve Bu Kadınlara Yönelik Alınan Tedbir Kararları: Aydın Örneği", Aile İçi Şiddet ve Polis, Editör: Serdar Kenan Gül, Ankara 2013, s. 57-87.
- Demir, Şamil: "Arabuluculuk Arkadaşlığı", Ankara Barosu Dergisi, 2013/2, s. 289-314.
- Demir, Şamil: Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Mevzuatı (Gerekçeli-Atıfı-Notlu) Ankara 2014 (Demir-Mevzuat).
- Demir, Şamil: Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi, 2. B., Ankara 2014.
- Demirkır-Ünlü, Müge: Kadına Yönelik Şiddet ve Aile-İçi Şiddet, İstanbul 2012
- İpek, Ali İhsan / Parlak, Engin: Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, 2. B., Ankara 2011.
- Özbek, Mustafa Serdar: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, 3. B., Ankara 2013.
- Özmumcu, Seda: Uzak Doğu'da Arabuluculuk Anlayışı ile Türk Hukuk Sisteminde Arabuluculuk Kurumuna Genel Bir Bakış, 3. B., İstanbul 2013.
- Sezer, Ahmet: Öğreti ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma, Ankara 2010.
- Tanrıver, Süha: Türk Aile Mahkemeleri, Ankara 2014.
- Taşpolat-Tuğsavul, Melis: Türk Hukukunda Arabuluculuk, Ankara 2012.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Kadına Yönelik Şiddete Dair Avrupa Sözleşmesi Yürürlüğe Giriyor, <http://www.hrw.org/node/124909> (son erişim: 29.04.2014).
- Defining Violence and Abuse <http://gov.nl.ca/VPI/types/index.html> (son erişim: 29.04.2014).
- Physical violence <http://www.prevention-violence.com/en/int-120.asp> (son erişim: 29.04.2014).
- Fiziksel şiddet nedir? <http://www.nukeda.com/2011/03/17/fiziksel-siddet-nedir/> (son erişim: 29.04.2014).
- Sexual violence https://en.wikipedia.org/wiki/Sexual_violence (son erişim: 29.04.2014).
- Sexual violence http://www.who.int/reproductivehealth/topics/violence/sexual_violence/en/ (son erişim: 29.04.2014).